

Skipulagsstofnun
Borgartún 7b
105 REYKJAVÍK

Garðabær, 11. maí 2023
Málsnúmer: 202304-0018
SS/LA

Efni: Umsögn um matsskyldu landfyllingar í Straumsvík og efnistöku í Rauðamelsnámu.

Vísað er í tölvubréf frá Skipulagsstofnun, dags. 13. Apríl 2023, þar sem óskað er eftir umsögn Náttúrufræðistofnunar Íslands um hvort framkvæmd Hafnarfjarðarbæjar á 10 ha landfyllingu í Straumsvík og efnistöku í Rauðamelsnámu eigi að fara í mat á umhverfisáhrifum skv. lögum nr. 111/2021.

Náttúrufræðistofnun hefur kynnt sér gögn með tilkynningunni og telur að framkvæmdin eigi að fara í mat á umhverfisáhrifum vegna eftirfarandi:

Framkvæmdin skiptist í tvo meginþætti.

Landfylling í Straumsvík:

Áform um landfyllingu við Straumsvík er fyrsti áfangi af fjórum. Stefnt er að umhverfismati á 2-3 áfanga en ekki þeim fyrsta þó hann sé stærstur af áföngunum fjórum þegar þeir eru bornir saman sitt í hvoru lagi. Náttúrufræðistofnun telur eðlilegast að unnið sé umhverfismat fyrir alla fjóra áfanga samtímis til að meta heildaráhrif framkvæmdarinnar. Sérstaklega er mikilvægt að huga að umhverfisáhrifum í upphafi heildarframkvæmdar áður en hafist er handa við fyrsta áfangann. Landfyllingar eru stórtækar framkvæmdir sem valda óafturkræfu raski á haf- og strandsvæðum og þar með búsvæðum lífvera og landslagi, sem og tímabundinni mengun og ónæði fyrir lífríki á framkvæmdatíma. Afar brýnt er að ásættanleg þekking sé á þessum áhrifum áður en framkvæmdin hefst.

Framkvæmdasvæðið er í mikilli nálægð við svæði á C-hluta náttúru-minjaskrár, „112. Straumsvík“ sem er metið með hátt verndargildi vegna lífríkis í fjörum og tjörnum með fersku og ísöltu vatni í innan- og vestanverðri Straumsvík. Þar er einnig mikið fuglalíf. Þetta verndarsvæði er óneitanlega á áhrifasvæði framkvæmdar við landfyllingu og því grundvallaratriði að umhverfisáhrif séu metin gaumgæfilega, einkum á lífríki en einnig t.d. straumafar og sjávarföll. Fyrsti áfanginn er sá sem er næstur þessu viðkvæma svæði og því eðlilegt að mat á umhverfisáhrifum nái til hans, en ekki einungis síðari þrjá áfanga sem verða staðsettir norðan og austan við þann fyrsta.

Nauðsynlegt er að kortleggja betur lífríki svæðisins sem getur orðið fyrir áhrifum. Athuganir á lífríki Straumsvíkur eru komnar vel til ára sinna en nýrri athuganir eru að mestu bundnar við svæði austan við áætlaða landfyllingu. Þá þarf að meta með líkanagerð hvort og hvernig grugg gæti borist inn í Straumsvík á framkvæmdatíma og hvort hætta sé á að það geti borist innar í vikina.

Í ljósi þessa telur Náttúrufræðistofnun eðlilegt að framkvæmd við landfyllingu fari í umhverfismat og best væri ef hægt væri að leggja mat á umhverfisáhrif allra áfanga í einu.

Efnistaka í Rauðamelsnámu:

Um er að ræða mikla stækkun á Rauðamelsnámu, sem er staðsett í Hrútagjárdyngjuhrauni. Þó það sé alla jafna æskilegra að stækka námur frekar en opna nýjar þegar þörf er á miklu efni, þá verður að taka tillit til þess rasks sem verður við stækkun námunnar. Í þessu tilfelli er um að ræða efnistökusvæði á eldhrauni sem nýtur sérstakrar verndar skv. 61. gr. í lögum nr. 60/2013 um náttúruvernd. Stefnt er að sækja 100.000 rúmmetra af efni í Rauðamelsnámu vegna vinnu við fyrsta áfanga landfyllingar í Straumsvík. Miðað við mynd 5.1. á að nær þrefalda stærð efnistökusvæðisins sem er mjög mikil stækkun.

Rauðamelsnáman er þar sem áður var forn gervigígur sem Hrútagjárdyngjuhraun rann í kring um. Sjálfur gervigígurinn er löngu horfinn vegna efnistöku á rauðamöl, en það sem eftir er af mynduninni er samt sem áður áhugaverð og hluti af jarðsögu svæðisins.

Við stækkun námunnar verður mikið rask á hrauni sem er undir vernd og er þar að auki á þessum slóðum mjög svipfagurt með áberandi rishólum og sprungum sem setja mikinn svip á landslagið og hafa hátt verndargildi sem einstakar jarðmyndanir. Vel sést á loftmyndinni á mynd 5.1. að mikið er af þessum rishólum á áætluðu stækkunarsvæði. Kortleggja þyrfti betur hraunmyndanir í námunda námunnar til að meta hvort áætluð stækkunaráform séu þau heppilegustu og til að meta hve verðmætum náttúruminjum yrði fórnað. Í hrauninu geta einnig verið vaxtarstaðir sjaldgæfra og sérstæðra plantna t.d. burknategunda, einkum í sprungum. Mikilvægt er að skoða sé hversu mikið rask yrði á slíkum vaxtarstöðum og hvort einhverjar friðaðar eða válistaplöntur gæti leynst þar á meðal.

Mikið rask hefur nú þegar verið á nútímahrauni í landi Hafnarfjarðarbæjar vegna margvíslegrar uppbyggingar og framkvæmda. Á sama tíma hefur lítið sem ekkert verið verndað umfram það sem lágmarksverndun sérstakrar verndunar og skráning á C-hluta náttúruminjaskrár hefur fram að færa.

Skoða þarf vandlega samlegðaráhrif framkvæmdar af þessum toga, sem myndi auka við slíkt rask með tilheyrandi tjóni á jarðminjum, mögulegum vaxtarstöðum sjaldgæfra plantna og miklum ásýndaráhrifum á landslag, við aðrar áformaðar framkvæmdir í nágrenninu t.d. vegna tvöföldunar Reykjanesbrautar og starfsemi CarbFix. Verðmæt náttúra svæðisins sem m.a. er nú þegar að hluta undir vernd skv. ákvæðum náttúruverndarlaga, er undir töluverðu álagi. Náttúrufræðistofnun telur það vera lágmarkskrafa að umhverfismat sé framkvæmt á svo stórfelldri efnistöku á þessu svæði. Þá ættu mótvægisáðgerðir að fela í sér að tryggja betur verndun nútímahrauns á þessum slóðum t.d. með því að skilgreina fleiri og öflugri verndarsvæði og vega þannig upp rask vegna framkvæmda, sem þegar hefur orðið og sem áformað er.

Framkvæmdirnar tvær eru nátengdar og tilkynntar hér sameiginlega. Að mati Náttúrufræðistofnunar eru sterk rök fyrir því að hvor framkvæmdin fyrir sig eigi að fara í umhverfismat og enn sterkari fyrir sameiginlega ákvörðun um þær báðar.

Virðingarfyllst,

Snorri Sigurðsson

Snorri Sigurðsson
Sviðsstjóri náttúruverndarsviðs

